Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Luis Asla Altonaga

Arrieta, Bizkaia (1925)

Aurkibidea

Biografia

Arrietako Jainko auzoko Momotxo baserrian jaio zen. Aita bertakoa zuen eta ama Fruizkoa. Errepublika garaiko euskarazko eskolan ikasi zuen. 10-11 urte ingururekin, eskola utzi eta baserriko lanei ekin zien, eta ordudanik horretan ibili izan zen. Gerra gertutik bizi izan zuen burdinazko gerrikoko behatokia beraien etxean egon zelako; ondorioz, soldadu italiar asko izan zituzten etxean. Berriketarako gizon aproposa, hainbat kontu interesgarri ditu entzun eta ikasteko.

Zintak

AET-004

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data**: 2012-01-19
- **Iraupena**: 44 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Goiria Mendiolea, Nerea

AET-005

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data**: 2012-02-03
- **Iraupena**: 67 min
- **Euskarria**: Bideo digitala

Pasarteak

1. Arrietan maistra euskaldunak baino ez

- **Erref**: AET-004/002
- **Iraupena**: 0:02:24. **Hasi**: 00:01:32. **Bukatu**: 00:03:56
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:
<p>Errepublika garaian orduko bandera altxatzen zuten eskolan euskarazko

abesti bat abesten zuten bitartean. Maistra Orozkoko alaba zen, Mari Karmen Ibarrondo; dena egiten zuten euskaraz, ez zuten galarazita izan. Hurrengo maistra be euskalduna izan zen, sekula ez zuten hizkuntza zela-eta arazorik izan. Oinarrizko kontzeptuak baino ez zituzten ikasi. Berak 11 urte zituen gerra hasi zenean. Sasoi hartan ez zen eskolarik izan.

Transkripzioa
- Errepublikanueko zera bai... banderie zelan altzetan gendun errepublikanuek eskolan honiño orduentxe eon giñen ta gerrie hasi eurretik. Republikeko banderia altzetan gendun guk eskolan gora.
- A bai?
- Ta kanteu.
- Ta zer kantetan zan ba?
- Kantie oin ahaztute dekot nik, ze kanta eitten gendun be, umetakoa.
- Euskeraz edo erderaz?
- Euskera. Euskaldune euki gendun maistrie be. Orozkoko alabia, Mari Carmen Ibarrondo.
- Euskeraz orduen?
- Euskera. Euskera, gure denporan, euskerie ixen da eskolan dana. Prohibidute egoan dala, baia nik ez dakit, Bilbon eta horretan herri handixetan eongo zan, baia herri txikixetan ez behintzet ez zan egon prohibidute eskolarik, edo euskerarik.
- Orduen maistrie euskaldune?
- Euskaldune. Eta gero, ha gerra ostien edo joan zan, ta gero beste bat etor zan, ta ha be euskeldune. Euskera dana. Erderarik ez bagendun hoba ixengo gendun baia euskara. Leidu ta eskribidu, eta gero erderaz zer esango deuen ez gendun /ezkendun/ jakitten. Ikesi gindun eskolie ixen zan leidu ta eskribidu. Lau reglak: “sumar”, “restar”, “multiplicar” ta “dividir”. Gure batxillerra hori ixen zan, ta gero hortik gora ez da egon gure eskolarik. Hor akabe zan gure eskolia. Bai, bost edo sei urtekin hasi ta hamar-hamaikekin itxi. Eta gero baserrixen biherrien.
- Klaro, baiña hamar-hamaikagaz itxi baiña gero gerrie be etorri zan.
- Bai, gerrie etor zan. Nik zenbat urte auki nittuzen ba? Hamaike urte. “Veinticinco”-an jaiota,
“Treinta y seis”-ien gerrie zertu zan ta hamaike urte euki nittuzenien ba gerrie gero etor zan. Ta gero, gerrako denporan eskolie be geldittute egon zan une baten, ta ba gure bizimodue holan joan da aurrera, eskolarik ikesi barik gehixau.
- Baia ba, bizitzeko beste bai.
- Bizitzeko beste... geur arte bixi ixen gara ta ba bizitzeko beste euki dogu / du/. Nahikoa... Batxillerrik ez baia nahiko manejetako beste bai.

2. Dena egin behar: eskola, dotrina eta baserriko lanak

- **Erref**: AET-004/004
- **Iraupena**: 0:02:06. **Hasi**: 00:04:18. **Bukatu**: 00:06:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:
1931an irten zen Errepublika eta orduko bandera izan zuten eskolan. Gerraostean, ostera, nazionala. Eskolan ikuskaritzak izaten zituzten lantzean

behin. Liburu bat edo bi izaten zituzten. Eguerdian, bazkalaurretik, dotrinara joaten ziren eta arratsaldean baserriko lanetan aritzen ziren.</p>

Transkripzioa
- Gerrako zera eta hor bittartien… Republikako denporia ixen zan, eta bandera republikanue, oin espaiñola edo altzetan dan moduen, ba altzetan zan orduen bandera republikanue eskolatan. Gero gerra ostien akabe zan ha, eta gero nazionala edo espaiñola oin.
- Klaro ya Francogaz beste bat, beste modu baten.
- Bai, Francokin ba… gero bandera espaiñola haxe zan.
- Eta zuek eskolan eukitten zenduzan, inspekziñoak eta holakoak?
- Bai, inspekziñoak bai. Etorten zan zera… Diputaziñoko zera edo… maisue edo inspektora nozik nozera. Baia gure inspektoria… inpsekziñoa edo zera zer ixeten zan ba! eskolan ukusi haixe zera ta ba ontzat […] joaten zan eta kitto! Beste zerik ez zan egon hor ba… Horrixek lau reglak, eskribiduten eta zera… leiduten ikesi gindun ta handik gorakorik ezebez. Horrexek ixen da gure denporie.
- Eta libururik edo?
- Liburuek orduen liburu bet edo bi altuena, besterik ez zan egon. “Grado medio” edo esaten jakon liburu bet eta, horrexek egon ziren eskolan. Gero eskolatik geure denporie ixen zan, bederatzietan sartu ta hamabixek, hamabi terdixek han urten, ta dotriñera, elizara. Abadien beste ordu erdi, handik gero etzera, bezkari jan, eta atzera be eskolara. Ta handik urten, ta gero etzien biherra badau, igual ganaduek jagoteko edo zera edo ha eitteko, etzera etor biher. Orduen holan ixen zan gure bizimodue gazte denporakoa. Ongo moduen ez da orduen ixen. Oin hamazortzi urtekin ta liburuekin ta ukusten dotaz nik eskolara. Baia ordukoa ez zan holan, diferente ixen zan.

3. Dotrina eta abadea sakratuak

- **Erref**: AET-004/005
- **Iraupena**: 0:01:02. **Hasi**: 00:06:24. **Bukatu**: 00:07:26
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Berorika

Laburpena:
Eskola eta dotrina biak ziren garrantzitsuak. Dotrina sakratua zen. Abadea agurtzeko ere txapela kentzen zen errespetu handiz eta berorika tratamendua eman.

4. Jainko auzoa

- **Erref**: AET-004/009
- **Iraupena**: 0:02:20. **Hasi**: 00:08:37. **Bukatu**: 00:10:57
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:
Abadeak meza atzez ematen zuen, aldarera begira. Arrietan beti ezagutu du euskarazko meza. Hiru abade egon ziren: parrokian bi eta Jainko auzoan bat. Eskola be Jainkon zuten, bere gurasoek egindakoa. Dena zen burdibidea.

5. Gerraosteko miseria

- **Erref**: AET-004/010
- **Iraupena**: 0:01:06. **Hasi**: 00:10:57. **Bukatu**: 00:12:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:
Etxean egindako abarkak larruzkoak ziren, baina negurako bestelakoak behar izaten ziren. Gerraostean miseria asko egon zen, baserrian ez horrenbeste. Eskeko asko aritzen zen baserrietatik.

6. Baserriak akabatu dira

- **Erref**: AET-004/012
- **Iraupena**: 0:01:14. **Hasi**: 00:13:19. **Bukatu**: 00:14:33
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:
Gaur egun baserrian ez da beharrik egiten. Beraien sasoikoa bai bazen lana ez gaur egungoa. Labrantza behiekin eta idiekin egiten zuten. Eskolatik bueltan aritzen ziren umeak behar horretan.

7. Etxerako zein saltzeko lan egin behar

- **Erref**: AET-004/013
- **Iraupena**: 0:01:05. **Hasi**: 00:14:33. **Bukatu**: 00:15:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:
Goldea beti egon da, aparteko makinak 60. hamarkadan-edo agertu ziren. Etxerako zein saltzeko jeneroa izaten zuten, saldu barik ez baitzen dirurik lortzen. Txahalak ere saltzen zituzten.

8. Arto lanak

- **Erref**: AET-004/015
- **Iraupena**: 0:02:56. **Hasi**: 00:16:35. **Bukatu**: 00:19:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Baserria » Baserriko lanak » Errota
- Baserria » Baserriko lanak » Artoa

Laburpena:
Artajorra aitzurragaz egiten zuten. Prozesua azaltzen du: labean erre, errotara ehotzera eroan... Olatxu eta Olabarri izeneko errotan zituzten inguruan. Ogi gutxi zegoen, etxean egiten zutena baino ez. Artoaren atal desberdinak gauza desberdinetarako aprobetxatzen ziren.

9. Koltxoi motak

- **Erref**: AET-004/016
- **Iraupena**: 0:01:50. **Hasi**: 00:19:31. **Bukatu**: 00:21:21
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:
Artoaren atal desberdinak gauza desberdinetarako aprobetxatzen ziren, baita koltxoiak egiteko ere. Artilezkoak eta antzarraren lumarekin egindako koltxoiak ere baziren.

10. Gari lanak

- **Erref**: AET-004/018
- **Iraupena**: 0:01:54. **Hasi**: 00:21:43. **Bukatu**: 00:23:37
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autoak

Laburpena:
Garia urri bukaeran edo zemendi (azaroa) hasieran ereiten zen eta garagarrilean (uztaila) jaso. Eskuz jo ostean garantzen zen. Auzoan zuten garaua garbitzeko makina bat, denentzako bat bakarra. Arrietako lehen kotxea errementariak izan zuen.

11. Astorik eta bizikletarik barik lepo gainean

- **Erref**: AET-004/020
- **Iraupena**: 0:01:44. **Hasi**: 00:23:55. **Bukatu**: 00:25:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak

Laburpena:
Antzina esne-saltzaileak ez zuten etxerik etxe esnea batzen, hori gerraostetik geroagoko kontua da. Bizikleta eta astoa ere ez zuten denek, askotan zama lepo gainean hartuta garraiatzen zuten. Beraien etxean ez zuten inolako garraiorik, gurdia baino ez. Jendea lantegietan beharrean hasi arte ez zuten autorik erabili. Luisek baserritik atera du bizimodua.

12. Harakina etxera bertara ganadua erosten

- **Erref**: AET-004/022
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 00:26:18. **Bukatu**: 00:27:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:
Ganadua saltzeko harakinak etxera joaten ziren zuzeneko tratua egiteko. Mungiako haraginak joaten ziren hiltegia ere bertan zegoen-eta.

13. Arrietako patata

- **Erref**: AET-004/024
- **Iraupena**: 0:01:26. **Hasi**: 00:28:32. **Bukatu**: 00:29:58
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:
Etxean denetarik ereiten zuten. Hala ere, patata izan da preziatuenetarikoa. Zezeilan (otsaila) ereiten zuten eta maiatzean ateratzen zuten. Gerraostean makina bat patata-tona saldu zuten. Patatarako lur onak daude Arrietan.

14. Ilargiaren garrantzia

- **Erref**: AET-004/025
- **Iraupena**: 0:02:39. **Hasi**: 00:29:58. **Bukatu**: 00:32:37
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea

Laburpena:
Soloko lanetarako ilargiari kasu egin behar zaio; horri buruzko azalpenak ematen ditu pasarte honetan. Etxerako den txerria ilbeheran hil behar da, harategirako berdin da arin jaten baita.

15. Ermandadea

- **Erref**: AET-004/028
- **Iraupena**: 0:01:12. **Hasi**: 00:34:48. **Bukatu**: 00:36:00

- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:
Baserrian behia-edo galduz gero ermandadea egiten zen horren kargu. Soziedadean izaten zuten elkarte bat da, seguru bezala.

16. Behia susara

- **Erref**: AET-004/029
- **Iraupena**: 0:00:40. **Hasi**: 00:36:00. **Bukatu**: 00:36:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:
Behia susara zegoenean, arrarengana hurreratzen zuten; gerora etorri zen intseminazioa.

17. Susara, alta, erkera...

- **Erref**: AET-004/031
- **Iraupena**: 0:02:49. **Hasi**: 00:37:05. **Bukatu**: 00:39:54
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:
Animalia emeak ar eske daudeneko egoera adierazteko, animalia bakoitzak bere izena du: behiak susara, txakurrak eta katuak alta, astoa altari, ardiak erkera... Momentu bakoitzak urteko bere sasoia du.

18. Animalia-hotsak

- **Erref**: AET-004/033
- **Iraupena**: 0:01:16. **Hasi**: 00:40:03. **Bukatu**: 00:41:19
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:
Animalia-hotsak: txakurrak ahausi, katuak miau, behiak murrusa, astoak arrantza, txerriak eta zaldiak irrintzi, oiloak "karaxie", oilarrak kukurruku, ahuntzak eta ardiak "mekokarrike".

19. Lukia ugaritu eta erbia eta ugaraxoa gutxitu

- **Erref**: AET-004/034

- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 00:41:19. **Bukatu**: 00:42:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:
Lukia (azeria) lehen ez zen ugaria. Pinua landatzen hasi zenean ugaritu zen lukia eta erbia gutxitu, hauek harrapatzen baitute erbia. Ugaraxoak (igelak) ere asko ikus zitezkeen eta maiatz aldean kantatzen zuten batik-bat.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-10-15

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com